

MINAXANIM ƏSƏDOVA

Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent.

E-mail: TarixVeOnunProblemleri@gmail.com

YUSIF ZIYA TALIBZADƏNİN YARADICILIĞINDA DINI-MƏNƏVİ MOTIVLƏR

Açar sözlər: elm, din, mədəniyyət, islam, yaradıcılıq, tədqiqat

Ключевые слова: наука, религия, культура, Ислам, творчества, исследование

Key words: science, religion, culture, Islam, activity, investigation

Xalqların mədəni inkişafında, milli şüurunun formalaşmasında tarixən yaranmış milli-mənəvi dəyərlər mühüm rol oynayır. Çünki hər bir xalqın milli-mənəvi dəyərlərini şərtləndirən dil, din və adət-ənənə onun mənəvi aləminin formalaşmasına həlledici təsir göstərən amillərdəndir. Hər hansı bir ölkədə xalqın milli-mənəvi dəyərlərinin qorunması və mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi vətəndaşların milli birliyinin təmin olunmasına xidmət edir.

Azərbaycan xalqı tarixin ən çətin dövrlərində belə, öz zəngin milli-mənəvi irsini və adət-ənənəsini yad təzahürlərdən hişf edərək onu qoruyub saxlamış və nəşildən-nəslə ötürmüşdür. Xalqımızın milli-mənəvi dəyərləri, adət-ənənəsi insanlarımızın dini etiqadına əsaslanaraq özündə çox böyük milli əxlaqi və bəşəri duyğuları təcəssüm etdirir. Müqəddəs daxili inama, mənəvi saflığa tapınan Azərbaycan xalqı tarixin ən kəşməkəşli mərhələlərində belə, mənəviyyətin təntənəsinə xidmət edən İslam dininin zəngin dəyərlərindən dönməyərək bu dəyərlərə həmişə sadıq qalmışdır.

Xüsusilə qeyd edilməlidir ki, islam əxlaq və düşüncəsi milli mentalitetimizdə həmişə xüsusi yer tutmuşdur. Bunu əsrlərdən bəri inkişaf edib gələn Azərbaycan ədəbiyyatında da aydın şəkildə görürük. XX əsrin əvvəllərində isə islam tarixi və islam dini, bu dini əxlaqın cəmiyyətin inkişafında yeri və mövqeyi məsələsi daha qızgın müzakirə obyektinə çevrilmişdi. Belə bir vaxtda bu məsələ ətrafında çoxlu elmi-publisistik və bədii əsərlər yazıldı.

Bütün tarixi dövrlərdə olduğu kimi XX əsrin əvvəllərində də **xalqın mənəvi-əxlaqi dəyərlərini qoruyaraq gələcək nəsillərə ötürmək vəzifəsi əsasən fenomenal şəxsiyyətlərin üzərinə düşmüşdü.** XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın milli ideologiyasını, onun azadlıq, istiqlal proqramını hazırlayan görkəmli ideoloqlar maarifçiliyi, türkçülüüyü, islamçılığı rus müstəmləkəçiliyi əsarətində cırıpan xalqın azadlıq mübarizəsinin əsas fikri, siyasi, fəlsəfi, dini cərəyanları hesab edirdilər. Akademik Kamal Talibzadə bu barədə yazır: “Bu ideoloqlar içərisində əsrin əvvəlində qızgın fəaliyyət göstərən Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağayev, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Firudin bəy Köçərli ilə yanaşı Yusif Ziya Talibzadənin də xüsusi yeri vardır. O, həm islam dini barədə ciddi kitablar, dərslilər yazmış, müasir maarifçiliyin məzmununu zənginləşdirən məqalələr nəşr etdirmiş, bədii yaradıcılıqla məşğul olmuş, siyasi, hərbi fəaliyyəti ilə bu azadlıq hərəkatının təcrübi nümunələrini göstərmişdir” (1).

Yusif Ziyanın çoxyönlü fəaliyyətinin araşdırılması belə bir tarixi gerçəkliyi bir daha təsdiqləyir ki, XX yüzilliyin ilk onillikləri Azərbaycan türklərinin tarixində milli intibah dövrüdür. Mütərəqqi dünyagörüşlü, intibah ruhlu bu universal şəxsiyyətlər gərgin və böhranlı anlarda belə ruhdan düşməmiş, əqidələri yolunda çarpışmış, ictimai fikrin formalaşdırılması üçün bütün mövcud təbliğat vasitələrindən istifadə etmişlər. Dövrü mətbuatda müntəzəm çıxışları ilə yanaşı, Y.Z.Talibzadə həm də Bakıda təşəkkül tapıb fəaliyyət göstərən bir çox

mədəni-maarif cəmiyyətlərinin rəhbərliyində təmsil olunmuşdur. Maarifçilik səyləri daha qabarıq nəzərə çarpan həmin cəmiyyətlərin fəaliyyətinə o da öz töhfələrini vermiş, onun yazdığı dram əsərləri bu cəmiyyətlərin teatr səhnələrində tamaşaya qoyulmuşdur.

Burada diqqəti bir məqama yönəltmək istəyirik ki, Y.Z.Talıbzadənin ədəbi-mədəni irsində də dini-mənəvi motivlər əsas yer tutmuşdur. Dini mövzular onun həm pedaqoji, həm publisistik, həm də elmi və ədəbi-bədii irsinin ana xəttini təşkil etmişdir. Bu, bir tərəfdən Y.Z.Talıbzadənin ailə mühitindən və təhsil istiqamətindən qaynaqlanırdısa, digər tərəfdən də dövrün tələblərindən, cəmiyyətin sosial sifarişindən irəli gəlirdi. Müsəlman cəmiyyəti üçün də belə bir hal təbii sayılmalıdır. Çünki, nəinki müsəlman mədəniyyəti, islam əxlaqı, bütövlükdə dünyada mövcud olan böyük sivilizasiyalar müəyyən prinsiplər əsasında formalaşan iqtisadi dayaqlara, siyasi-hüquqi sistemə, ictimai-sosial təsisatlara, mədəni-intellektual dəyərlərə və əxlaqi-mənəvi meyarlara söykənir. Sivilizasiyaların təşəkkül və təkamülündə dini-ideoloji sistem mühüm tənzimləyici amil kimi çıxış edir. Dinlər arasında isə etnik çərçivədən kənara çıxaraq geniş məkanda təsbitləşən üç məktəb vardır: buddizm, xristianlıq və islam. Mütəxəssislər bütün dinlər üçün tipoloji baxımdan iki ümumi özəlliyi vurğulayırlar: 1. Etiqad və inam; 2. Əxlaqi və mənəvi dəyərlər. Bu iki amildən birincisi sırf fərdi xarakter daşıyır, yəni etiqad fərd ilə Allah arasında olan ünsiyyətdir. İkinci amil qismən fərdi xarakter daşısa da onun müəyyən ictimai məzmunu vardır. Hər bir dinin başlıca missiyası bəşərin əxlaqi təkamül yolunu işıqlandırmaqdır. Məhəmməd Peyğəmbərin (s) bu hədisi həmin fikri təsdiqləyir: “Mən bəşər əxlaqını kəramətləndirmək – kamilləşdirmək üçün peyğəmbərliyə yüksəlmişəm” (2, s. 56).

Publisistik yazılarında dini mövzulara üstünlük verən Y.Z.Talıbzadənin “Həyat” qəzetinin 1905-ci il saylarında ərəbcədən, ruscadan tərcümə etdiyi əsərlərlə yanaşı özünün orijinal məqalələri də yer almışdır. Bu yazıların bir qismi Yusif Ziya, digər qismi isə Müslümdə imzaları ilə dərc edilmişdir. “Eyd-i şərif-i mübarək” məqaləsində müəllif möhtərəm oxucularını Oruc bayramı münasibətilə təbrik edir. Müəllif həmçinin orucun mahiyyəti və əhəmiyyətindən bəhs edir, oxuculara fitrənin qaydalarını başa salır (1).

“Həyat”ın 29 dekabr 1905-ci il (№ 130) tarixli sayında “Müslümdə” imzası ilə çap etdirdiyi “Təhzibi-nəfs” məqaləsində Y.Z.Talıbzadə yazır ki, “insanın yaradılmışların əşrəfi, məxluqatın alisi olması şəksiz və şübhəsizdir. Allah tərəfindən bütün yaradılmışlar insanın həyat və yaşayışı üçündür. Bu qədər mövcudatın içərisində insanın fəziləti olduğu halda bəlkə sair məxluqatın yaranmasına nə ehtiyac vardır? Dünyada mövcud olanlar bəlkə onun bu qədər şərəfət və fəzilətinə səbəb olubdur”. Y.Z.Talıbzadə təhlillər apararaq insanın digər canlılardan üstün cəhətlərini üzə çıxarır ki, bu üstünlüklər içərisində insanın öz nəfsinə qalib gəlməsi məsələsini xüsusilə vurğulayır: “İnsana ağıl ondan ötrü verilib ki, nəfsini bassın, yoxsa heyvanla nə fərqi var?!” Y.Z.Talıbzadə bu xüsusiyyətin təlqin və tərbiyə edilməsi üçün ağıl qüvvətləndirməyin, nitq qabiliyyətini artırmağın və heyvani cəhətləri zəiflətməyin vacibliyini vurğulayır. O, öz tövsiyələrində “Həzrət Rəsul Əkrəm həzrətlərinə” istinad edir. İnsanlığın mahiyyətinə toxunaraq yazır ki, islamiyyətdən öncə qız uşaqları ilə qeyri-insani rəftar edirdilər. Yalnız o kəslərə toxunmurdular ki, onlar güc-qüdrət sahibi idilər. Gücsüzlərə və məzlumlara isə zülm verirdilər. Y.Z.Talıbzadə “Təhzibi-nəfs” məqaləsində qadın-qızların köləliyi və alınıb-satılması məsələsinə də toxunur (3, № 130, s. 3-4).

Biz Y.Z.Talıbzadənin islam tarixinə, mənəviyyatına və əxlaqına aid yazılarına onun əməkdaşlıq etdiyi, demək olar ki, bütün qəzet və jurnallarda rast gəlirik. “Həyat”dan sonra onun ən çox yazılar çap etdirdiyi mətbuat orqanı “Yeni Füyuzat” olmuşdur. Jurnalın 18 oktyabr 1910-cu il tarixli (№ 1) sayında Y.Z.Talıbzadənin “Bəqayi ruh” adlı məqaləsi dərc edilmişdir. Bu yazıda həyat, vətən, millət, mübarizə, ruh məsələləri aparıcı motivlərdəndir.

Tarix və onun problemləri, № 4 2014

Həyatın mahiyyətini mübarizə ilə əlaqələndirən Y.Z.Talıbzadənin yazır ki, “Hər bir şeyin həyatı ruh ilə qaim olduğu kimi ruhun da meydani-mübarizə həyata çıxması, təbii, təcəssumat vasitəsilə olur. Ruhun bəqası mütəklimini-islamiyə əndində sabit bir əmr olduğu kimi Avropa füzəlasının təslim dəxi qüruni-əxirə nətəyicindən ədd olunur” (4, № 1, s. 4-5).

Vətən və millət uğrunda mübarizə edən müqəddəs ruhların əbədiliyinə inam gətirən Y.Z.Talıbzadə öz düşüncələrini Azərbaycan, İran və Türkiyədə cərəyan edən real hadisələr fonunda təqdim etməyə çalışır. Həmin dövrdə zülmkarlara, şər qüvvələrə qarşı mübarizə aparan vətən oğullarının, elm, mədəniyyət və maarif xadimlərinin fəaliyyətlərini alqışlayır. Zülmətə, şərə qarşı duranların mübarizəsini təqdir edir: “Əhməd Rzalar, Ənvər və Niyazilər, Tağızadələr Midhətlərin və Rizaların Mələkül-mütəkəllimələrin, Səlməsilərin əbədi həyata malik olmalarını aləmə qarşı bildirir, kabusu-əzəm ilə tacdar cəlladın xətti tacını bərpad edir. Vətən və millətin cərihələrini tədaviyə başlayır” (4, № 1, s. 6).

Y.Z.Talıbzadə zülmə, haqsızlığa, ədalətsizliyə, diktaturaya, işğala, mövhumata, cəhalətə qarşı mübarizə aparan dövrü mətbuat orqanlarını xüsusi diqqət mərkəzində saxlayır. O zaman Tehranda M.Ə.Rəsulzadənin redaktorluğu ilə çıxan “İrani nov” qəzetini ehtiramla anır. Cəmiyyətdəki qaranlıqlara işıq saçan “Həyat”, “Füyuzat”, “Həqiqət”, “Günəş” mətbuat orqanlarına vətəni və milləti aydınlığa çıxaracaq ümid çırağı kimi təqdim edir. Ruhların əbədiliyinə inanan Y.Z.Talıbzadə həmin müqəddəs ruhların daima başımızın üstündə olduğuna, millətin bələlərdən, vətənin iztirablardan qurtulmasında yardımçı olacağına şübhə etmədiyini yazır. Haqsızlığa, ədalətsizliyə qarşı mübarizə aparmaqla “bəqayi-ruh” qovuşmağın mümkünlüyü qənaətində olan Y.Z.Talıbzadə zülm, zillət, haqsızlıqla dolu olan fəlakətli həyata qarşı etiraz edərək məqaləsini bu sonluqla bitirir: “İştə bəqayi-ruh bu mücahidlərə fəda olmaqdır və cahanda əbədi baqi qalacaq ruhlarda o mücahidlərin ərvahi-təybələrində ki, hər dəqiqə vətənin səmayi iztirabına fəryad edirlər. Əvət, fəryad edirlər! Amma... kim eşidir!” (4, № 1, s. 7).

Y.Z.Talıbzadə yaradıcılığının ən məhsuldar bir dövründə elmi, publisistik və pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı dramaturgiya sahəsində də öz qələmini sınaşmışdır. Tədqiqatçı Möhsün Əliyev yazır ki, Yusif Ziya, ilk tamaşası 1910-cu il noyabrın 19-da Bakı şəhər teatrında “Nicat” cəmiyyəti dram heyəti tərəfindən oynanılmış “Ərmənüsə” (Ömər ibn As) faciəsinin müəllifidir. O, həmçinin də ilk tamaşası 1912-ci il sentyabrın 28-də “Nicat” cəmiyyəti dram heyəti tərəfindən oynanılmış “Xalid idn Vəlid” – Şamın fəthi və ərəblərin Roma ilə müharibəsi” adlı dram əsərinin müəllifidir (5, s. 94). Akademik Kamal Talıbzadə isə “Xalid ibn Vəlid”in ilk tamaşası haqqında yazır ki, “1910-cu il 15 oktyabrda “Nicat” qrupu “Xalid ibn Vəlid”in ilk premyerasını göstərmişdir. Rolların düzgün bölüşdürülməsi Ərəblinskiyə qəhrəmanlıq tamaşası yaratmaq üçün imkan vermişdir. “Xalid ibn Vəlid” tamaşaçıları ərəblərlə rumların müharibəsinin təsvir olunduğu XII əsrin əvvəllərinə aparan bir tamaşa olmuşdur. Herakl – M.Hacinski, Qilos – Sarabski, Mixa – Əlvəndi, Monax – M.A.Əliyev tamaşaçılarda böyük təəssürat qoymuşdur” (1).

Qeyd etmək lazımdır ki, XX əsrin əvvəllərində Y.Z.Talıbzadənin “Xalid ibn Vəlid” və “Ərmənüsə” dramları ilə yanaşı digər müəlliflər tərəfindən də panislamizm və türkçülüyn siyasi-ideoloji əsaslarını təbliğ edən faciələr və dramlar da yazılmış, tamaşaya qoyulmuşdur. Bunlardan “Tariq ibn Ziyad” (Mürsəlzadə), “Səd ibn Vəqqas” (M.Məhəmməd Axundov), “Ənuşirəvan” (M.Əbdülrəsul Şərifzadə), “Yəzid ibn Müaviyyə” (Mehdi bəy Hacinski), “Köhnə Türkiyə”, “Sultan Əbdüləzizin xəli”, “Millət uğrunda fəda” (Rza Zaki Fətullazadə), “Türk oğlanları” (Axundov), “Ənvər bəy” (Mirzəbala Məhəmmədzadə), “Kamal paşa və yeni türklər” (M.V.Vəliyev) və s. göstərə bilərik.

Y.Z.Talıbzadənin əsərlərini təhlil edərkən yaddan çıxarmaq lazım deyildir ki, ümumilikdə dini mövzuda yazılan əsərlər istər müasirləri, istərsə də sonrakı dövrün tənqidçiləri tərəfindən birmənalı qarşılanmamışdır. Bu tənqidlərin haqq qazandırılması tərəfləri olsa belə, həmin əsərlərin əhəmiyyəti, milli-əxlaqi dəyərlərin təbliği baxımından tarixi dəyəri də unudulmamalıdır. Ona görə də Y.Z.Talıbzadənin həm publisistik, həm də ədəbi yaradıcılığının məhsulu olan əsərlərin tarixi əhəmiyyəti yaddan çıxarılmamalı, mövzuya tənqidi yanaşarkən tarixi şərait diqqətdən qaçırılmamalı və elmi təhlillərdə obyektivlik prinsipi gözlənilməlidir. Onun ayrı-ayrı əsərlərinin sənətkarlıq səviyyəsi, ideya-məzmun mündərəcəsi haqqında tənqidi fikirlər söylənilsə də, bu yaradıcılıq nümunələrinə bütövlükdə nəzər saldıqda əminliklə deyə bilərik ki, Azərbaycanın XX əsrin əvvəllərinə aid kulturoloji fikir tarixində Y.Z.Talıbzadənin özünəməxsus yeri vardır.

XX əsrin əvvəllərində olduğu kimi, bu gün də xalqların tarixi yetkinləşmə və təkamül prosesinin ümdə qayəsini dövlətçilik ənənələri ilə yanaşı, həm də zəngin milli-mənəvi irsi, pak və ali dəyərləri müəyyən edir. Bu ənənə və dəyərlər bir-birilə çulğasaaraq həm də xalqların məfkurə və düşüncə sisteminin, dünyagörüşünün parlaq təcəssümü kimi meydana çıxır. Dünyanın ən qədim xalqlarından sayılan azərbaycanlılar da tarixən formalaşmış zəngin milli-mənəvi və əxlaqi dəyərlər sistemi ilə bəşər sivilizasiyasına əvəzsiz töhfələr vermiş, ülvi və saf ideallara sarsılmaz bağlılığı ilə daim özünəməxsusluqlarını qorumuşlar.

Akademik Ramiz Mehdiyevin “Qloballaşma dövründə dövlət və cəmiyyət” başlıqlı yazısında hər bir xalqın dini-mənəvi irsi nəzərdə tutularaq xüsusilə vurğulanır ki, sivilizasiyaların, dövlətlərin, siyasi rejimlərin tarixi sübut edir ki, aydın şəkildə ifadə edilmiş məqsədli yollar göstərilmədən, oykuməndə öz yerini müəyyənləşdirmədən, özünün “Mən-sivilizasiya”sını qoruyub saxlamağın təminatı sayılan dəyərlər və əxlaq sistemi olmadan sabit və inkişaf edən birliklər olmur. Bunlar dini baxışlarda, ictimai şüurda, dövlət aktlarında, tərbiyə və təhsilə dair məqsədli göstərişlərdə, nəhayət, milli ideologiyada əks olunmuşdur. Onların sayəsində insan öz dünyasını adekvat şəkildə qavrayır, öz sivilizasiyasının xüsusiyyətlərini mənimsəyir, siyasi və sosial məkanda şüurlu şəkildə hərəkət edir. Milli yönümlü siyasətin əsasında öz xalqının tarix və mədəniyyətini, onun milli mentalitetinin mahiyyətini, mənlik şüurunu və milli “Mən”ini qoruyub saxlamaq səyləri durur (6).

Səlahəddin Xəlilovun qənaətinə isə bu gün mədəni-mənəvi köklərimizə qayıdış istiqamətində, milli mənsubiyyətimizin təkcə formal surətdə deyil, həm də məzmun baxımından təsbit olunması uğrunda aparılan mübarizə elmi-nəzəri əsaslara malik olmalıdır. Xüsusən televiziyanın, mətbuatın milli mənəviyyətə yad elementlərlə dolduğu bir vaxtda mənəvi mühitin qorunması problemi çox aktualdır. Burada milli özünüdərk prosesi ilə özünüqoruma instinktinin vəhdətindən çıxış etmək lazımdır (7).

Müasir qloballaşma dövründə elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı real həyatda yüksək nailiyyətlərə, mütərəqqi dəyişikliklərə yol açsa da, bu prosesin tarixi-mədəni irsə, əxlaqi-mənəvi dəyərlərə müəyyən təhlükə meyilləri də özünü qabarıq göstərir. Şərq-Qərb sivilizasiyasının bir-birinə yaxınlaşdığı, bəzən də gizli və açıq mübarizələrin getdiyi bir zamanda soy-kökə qayıdışın, milli özünüdərk böyük əhəmiyyəti vardır. Xalqın tarixən formalaşmış yüksək əxlaqi-mənəvi meyarlarını pak və sağlam niyyətlərlə qoruyaraq bütövlükdə cəmiyyətin pozitiv ruhda inkişafına təsir göstərmək, onun genetik yaddaşını, tarixi kimliyini, milli irs və özünəməxsusluğunu gələcək nəsillərə ötürmək kimi çətin missiyanın həyata keçirilməsi zərurəti bizim üzərimizə böyük məsuliyyət qoyur. Belə bir varislik ənənəsindən bəhs edərkən isə unutmamaq lazımdır ki, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ziyalıları, o cümlədən Y.Z.Talıbzadə bugünkü nəslə zəngin mənəvi irs qoyub getmişlər. Azərbaycan Respublikasının müstəqillik

Tarix və onun problemləri, № 4 2014

yolu ilə inamla irəlilədiyi, demokratik, hüquqi, sivil və açıq cəmiyyət qurduğu bir vaxtda isə belə bir mənəvi irsin, milli-əxlaqi dəyərlərin qorunması və gənc nəslə aşılınması təqdirəlayiqdir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Abdulla Şaiqin Mənzil Muzeyinin arxivi, qovluq 1, aşağı rəf, IV sıra.
2. Göyüşov N. Qurani-Kərimdə ictimai münasibətlərin əsasları // İşığa doğru – 9 (İran İslam İnqilabının 31-ci ildönümünə həsr olunmuş xüsusi buraxılış). Bakı: İran İslam respublikasının Azərbaycandakı Səfirliyinin Mədəniyyət Mərkəzi, 2010, s. 56-67.
3. Müslümzadə (Y.Z.Talibzadənin gizli imzası). Təhzihi-nəfs. “Həyat” qəz., 29 dekabr 1905-ci il, № 130, s. 3-4; 30 dekabr 1905-ci il, № 131, s. 2-3.
4. Talibzadə A.Y. Bəqayi ruh // “Yeni Füyuzat”, 18 oktyabr 1910-cu il, № 1, s. 4-7.
5. Əliyev M. Yusif Ziya bəy Talibzadə. “Ulduz”, 1989, № 2 (262), s. 93-94.
6. www.islam.com.az/modules/mydownloads/visit.php?lid=23. Mehdiyev R. Qloballaşma dövründə dövlət və cəmiyyət.
7. psychology.az/salahaddin_halilov.php - Xəlilov S. Şərqdə və qərbdə milli-mənəvi dəyərlər...

МИНАХАНУМ АСАДОВА**РЕЛИГИОЗНО – ПРАВСТВЕННЫЕ МОТИВЫ ТВОРЧЕСТВЕ
Ю.З. ТАЛИБЗАДЕ**

В этой статье говорится о религиозных темах, занимающие важное место в научном педагогическом и публицистическом творчестве Ю.З. Талыбзаде. Проливается свет на позицию Ю.З.Талыбзаде в пропаганде ислама как научной и культурной религии. Дается объяснение в ведущем характере религиозно – нравственных мотивов его литературно-культурного наследия. Определяется главная линия его драматургического творчества.

MINAKHANIM MASADOVA**RELIGIOUS-SPIRITUAL MOTIVES IN Y.Z.TALIBZADEH'S ACTIVITY**

The article is called “Progressive features of spiritual-cultural creativity of Y.Z.Talibzadeh” and consists of two paragraphs. In this article spiritual subjects which take the main part in scientific and pedagogical activity of Y.Z.Talibzadeh are talked about. Y.Z. Talibzadeh’s position in advocacy of Islam as scientific and cultural religion is illuminated. Leading character of spiritual-moral grounds of his literal-cultural inheritance is supplied with an explanation. Main line of his dramatic creativity is defined.

Rəyçilər: t.ü.f.d.M.Zülfüqarlı, t.e.d. A.C.İsgəndərov

Azərbaycan Turizm İnstitutunun “İctimai fənlər” kafedrasının 18 noyabr 2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №03).